

در صورت مجلس نوشته نشده یکی اینکه بعد از آنکه مجلس با فوریت رأی داد.

تا نیا رأی داده شد که در خود مجلس بلا یحه دولت رسیدگی شود دیگر آن است که در ماده پنجم فراموش شده است نوشته شود دولت مدت یک ماه را قبول کرد

آقا شیخ محمد حسین گروسی - اگر چنانچه قبل از یکماه تشکيلات وزارت مالیه انجام گرفت بعد از انجام گرفتن باید متعل شوراين مسئله را هم گویا نوشته اند
رئيس - این جزء ماده است (بعضی گفتند نوشته شده بود)

عبد الملك - نسخ قانون ۲۳ جوزا نوشته شده است با اکثریت تصویب شد بنده تصور میکنم با اتفاق تصویب شد

رئيس - تفاوت نمیکند اگر یک نفر هم رأی نداد نمیتوان گفت با اتفاق بوده است باید نوشت به اکثریت تصویب شد. دیگر ایرادی نیست؟ صورت مجلس با این اصلاحات تصویب شد. دستور امروز فقط انتخاب کمیسیون است که دیشب رأی دادیم ولی چنانچه آقایان میدانند موافق نظامنامه کمیسیون را باید در خارج انتخاب کنند فقط دو نفر ناظر باید معین شود که در استخراج آراء نظارت داشته باشند اسامی اشخاص را هم که دولت پیشنهاد کرده قرائت میشود. (بفصل ذیل قرائت شد)

آقای مخبر الملک - آقای میرزا محمد علیخان مستوفی - آقای مشاور الملک - آقای میرزا رضا خان نائینی - آقای وحید الملک - آقای مهدیخان امیر تومان آقای بهاء الملک - آقای آقا سید محمد رضای مساوات آقای اعتصام الملک - آقای مشاور السلطان - آقای فهیم الدوله - آقای ناظم الماوم - آقای میرزا عبدالاحد خان اعتماد الملک - آقای نبیل السلطنه - آقای عز الملک کردستانی

رئيس - مجدداً قرائت میشود. (مجدداً قرائت شد)

رئيس - یک نفر را باید معین کنید برای کمیسیون که در نظامنامه داخلی تجدید نظر خواهد کرد برای هر دو همان دو نفر ناظر گویا کافی باشد. آقایان ذیل بحکم قرعه معین شدند. حاج سید رضای فیروز آبادی - حاج میرزا حسینخان نائینی.

رئيس - قبل از آنکه جلسه را ختم کنیم یک فقره رایورت شعبه چهارم است راجع بنمایندگی آقای حاج مهنبد الدوله نماینده شیراز قرائت میشود رأی میگیریم بعد جلسه را ختم میکنیم (رایورت مزبور به مضمون ذیل قرائت شد) شعبه چهارم بتاریخ پنجشنبه غره جمادی اولی در تحت ریاست شاهزاده سلیمان میرزا منعقد راجع باعتبار نامه آقای حاج مهنبد الدوله نماینده شیراز رسیدگی بصورت مجلس تلگرافی حوزه انتخابیه مزبور نموده جریان انتخابات شیراز روی کمال صحت و مطابق با قانون انتخابات است فقط چیزی که محل ایراد واقع است مدت اخذ آراء است که بموجب صورت مجلس مزبور از تاریخ ۲۸ شعبان الی ۱۸ رمضان بیست روز روزی سه ساعت ونیم اخذ رأی نموده اند در صورتی که در قانون

انتخابات بیش از بیجروز اجازه اخذ رأی داده نشده است پس از مذاکره لازمه چون طول مدت اخذ آراء در اساس انتخابات خللی وارد نمیآورد شعبه چهارم بنمایندگی آقای حاج مهنبد الدوله که با اکثریت ۷۶۷۷ رأی از ۸۹۸۹ رأی دهندگان انتخاب شده اند تصدیق مینماید شکایت وارده عبارت از اعلانی است که بدون امضاء بنام ملت فارس بطور کلی از انتخابات شیراز شکایت نموده و در مقابل هم تلگراف رضایتی بامضای جمعی مخابره شده است چون تاریخ شکایت در ۱۴ ربیع المولود و بعد از انقضای مدت قانونی اظهار شده شعبه چهارم مباحثه آنرا برخلاف قانون دانسته و شکایت مزبور را قابل توجه نمیداند .

رئيس - راجع با انتخاب آقای حاج مهنبد الدوله مخالفی هست یا نیست؟ (مخالفی نشد) مخالفی نیست آقایانی که نمایندگی ایشان را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئيس - تصویب شد. اگر مخالفی نباشد جلسه آتی را بر روز شنبه دهم قرار میدهم . مخالفی هست ؟

حاج مهین التجار - بنده مخالفم بواسطه اینکه مدت خیلی طولانی میشود یک جلسه نزدیکی معین فرمائید یعنی خوب است روز شنبه را مقرر فرمائید .

رئيس - پیشنهاد میکنند روز شنبه باشد آقایانی که تصویب میکنند جلسه آتی روز شنبه یعنی پس فردا باشد قیام نمایند (غده قلیلی قیام نمودند)

رئيس - پس میماند بر روز شنبه دهم مخالفی هست ؟ (اظهاری نشد)

مجلس تقریباً نهم ساعت از شب گذشته ختم شد

جلسه ۲۰

صورت مشروح مجلس روز ۲

شنبه ۱۲ شهر جمادی الاولی ۱۳۲۳

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل و صورت مجلس روز پنجشنبه غره قرائت

قائمین بی اجازه - آقایان آقا سید فاضل - سلطان العلماء - ارباب کیخسرو

غائبین بدون اجازه - آقایان حاج میرزا علیرضا حاج میرزا شمس الدین - حاج سهم الملک - نجفقلی میرزا - دکتر لقمان - حاج میرزا فضلعلی آقا - حاج شیخ اسمعیل

رئيس - در صورت مجلس مخالفی هست؟
نظام السلطان - غیبت بنده با اجازه بوده است و از کمیسیون اجازه داشتم بدون اجازه نوشته اند .

رئيس - خیر تصویب نشد دیگر مخالفی نیست (اظهاری نشد) صورت مجلس تصویب شد

معتصم السلطنه - بموجب ماده (۱۴۶) نظامنامه داخلی برای مرض تعینت و تبریکات یا تشریفات باید یکمده از طرف مجلس تعیین و اسامی آنها بقرعه معین شود و در روز اول حمل حضور اعلیحضرت همیونی شرفیاب شوند و آنچه بنده تصور میکنم با ۲۱ جزء این ماده مخالفت شده اولاً غده باید

از طرف مجلس معین نشود بدون اطلاع مجلس معین شده است
ثانیاً اشخاص باید بقرعه معین شوند ۴ نفر مخصوص بوده اند

ثالثاً رئیس بانایب رئیس با دونفر منشی باید شرفیاب شوند گویا تمام هیئت رئیس با اغلب شرفیاب شده اند بنده برای اینکه در مجلس سابقه نشود خاطر نشان میکنم شاید بنده اشتباه کرده باشم و آن ۴ نفر شخصاً شرفیاب شده باشند نه بنام مجلس اگر این شرفیابی شخصی بوده تقاضا میکنم آقای رئیس قسمت اول عوض شده را تکذیب فرمایند و اگر این شرفیابی شخصی نبوده بنام مجلس شرفیاب شده اند اخطار بحالت اولیه باقی خواهد بود

رئيس - ولی صحیح است بنده هیچکدام از اظهارات آقای معتصم السلطنه را تکذیب نمیکنم چون در جلسه گذشته فراموش شده هیئتی که باید بحضور اعلیحضرت همیونی مشرف میشوند معین شود و آقایان و کلاه هم دو روز قبل از عید متفرق شدند و چون ادارات مجلس هم تعطیل شده بود و بنده نتوانستم به آقایان اطلاع بدهم که افلا در مجلس خصوصی بتوانند این غده را بقرعه معین کنند این بود بنده دهم یا باید شرفیاب نشوند یا بایستی خود بنده معین کنم بنابر این هیئت رئیس و چند نفر دیگر را خود بنده معین کردم و این مسئله را در نظر گرفته و قصد داشتم امروز در مجلس اظهار کنم بنده خودم اعتراف می کنم که کار غلطی شده است ولی چون فراموش شده است گمان میکنم مجلس معفو بدارد (اغلب تصدیق کردند) دستور امروز مذاکرات راجع به پروگرام است ولی گویا آقای سردار سعیداز آقای وزیر مالیه سؤالی داشته باشند

سردار سهیلک - بنده میخواستم از آقای وزیر مالیه سؤالی بکنم و آن اینست از آنروزی که مجلس بر حسب پیشنهاد هیئت دولت کمیسیون ۳ نفری را انتخاب کرد تا امروز تقریباً ۱۰ روز است و همینطوریکه در آن صورت نوشته شده بود باید هر هفته یکمرتبه صورت عایدات دولت بمجلس بیاید والان دهروز هست آن کمیسیون معین شده و هیچ همچو صورتی بمجلس نرسیده آیا چطور شده است که نرسیده و دیگر اینکه هیچ خرجی بدون اطلاع این کمیسیون کلی یا جزئی در وزارت مالیه شده است یا خیر سؤال دیگر این بود که مسیو شنلر که بایستی صورت کل عایدی را بکمیسیون بفرستد و بنا بود دیروز بفرستد علت اینکه تاکنون نفرستاده است چه بوده

وزیر مالیه - کمیسیون بواسطه ایام عید تادو روز بعد از عید تشکیل نشد و از روز پنجشنبه تشکیل شده و همیشه حاضر است و هر چه هم خواسته اند برای آنها تهیه شده است و از بابت مخارج که سؤال می کنند تا امروز بدون تصویب کمیسیون هیچ حواله صادر نشده است در باب مسیو شنلر هم همین طور است که میفرمایند از او صورت خواسته شده بود و دیروز بلافاصله تب کرده بمنزلش رفته بود لیکن تا کید کردیم و بخانه اش فرستادیم بلکه امروز آن صورت را بفرستد
سردار سهیلک - اولاً تب کردن شنلر گویا هیچ مانعی از برای فرستادن صورت برای کمیسیون

که کمال اهمیت را دارد نباشد و گمان میکنم قیبت شخص مسیو شلار نباید مانع باشد زیرا اداره او باید کار بکند.

ثانیاً آن صورت را مرتب و حاضر داشته باشند که هر وقت بخواهند تسلیم کنند (جمعی گفتند صحیح است.)

وزیر مالیه - همینطور تأکید خواهد شد که تا پس فردا که کمسیون باز میشود آن صورت را بفرستد.

رئیس - گویا آقای ناصر الاسلام از آقای وزیر عدلیه سؤالی دارند

ناصر الاسلام - میرزا علیمحمد خان و معزز الملک از کرامان میرزا متظلمند و قریب هفت سال است که بعنوان تظلم و دادخواهی اعلانات ولوایح در جراید و غیره مطبوع و نشر کرده اند و گویا کسی نیست که از حال این دو نفر کاملاً آگاه نباشد و از قراریکه بنده اطلاع دارم قریب ۵ سال است که ایشان در عدلیه با کرامان میرزا محاکمه دارند و در مستندات آن که بر حقانیت خودشان مدعی هستند مطبوع کرده اند بنحوی است که واقفای جای تردید و تکذیب برای هیچکس نیست باین تفصیل از آقای وزیر عدلیه سؤال می کنم که چطور شده است که در این مدت ۵ سال احقاق حق ایشان نشده است باز هم عرض میکنم باین لوایحی که در این مدت نشر شده و آقایان خوانده اند تصور میکنم برای يك دولتی اسباب توهین است که با این همه دادخواهی تاکنون احقاق حق آنها نشده می خواهم از آقای وزیر عدلیه سؤال کنم که از برای چه وجه جهت تا بحال احقاق حق بعمل نیامده اگر واقفاً ادعای فلعلی بوده است مبیاست در این مدت بآنها جواب داده شده باشد و اگر ادعای آنها صحیح بود واقع محقق بوده اند چگونه میشود ۵ سال دادخواهی کنند احقاق حقشان نشود

وزیر عدلیه - مطلب آقای ناصر الاسلام اساساً صحیح است و بنده آن دم که در کابینه بودم این مطلب مطرح بود ولی البته خاطر خودشان هم مسبوق است که دخالت در این امر تنها با وزارت عدلیه و محاکم عدلیه نبوده است دخالت های دیگر و مواعین دیگری هم در کار بوده است که باینوسی بواسطه اقدامات و مذاکرات مخصوص آن مواعین برداشته شود بنده آن دم که شروع با اقدام کردم که برای ختم عمل مواثی که در اینکار هست بهر نحویکه باشد اهم از اینکه بر علیه بایرله ایشان باشد از میان برداشته شود ولی قبل از آنکه آن اقدامات تمام بشود بنده مستعفی و از کار خارج شدم حالاکه ثانیاً داخل در کار عدلیه شده ام کارهای خود را تعقیب کرده و دنباله آن اقدامات خودم را خواهم گرفت و امیدوارم موفق بشوم و این امر بزودی خاتمه پیدا کند

رئیس - دیگر سؤالی نیست؟ حال داخل می شویم در مذاکرات پروگرام آقایان وزراء پروگرام هم طبع شده و خدمت آقایان هست مذاکره در کلیات است - در کلیات مخالفی هست یا نیست؟ آقای مدرس مخالف هستید؟

مدرس - بعضی ترتیباتی است ولی مخالفت نیست توضیحات است.

رئیس - توضیحات را در مواد ممکن است اظهار کنید

مدرس - در کلیات هم بعضی توضیحات دارم

رئیس - بفرمائید

مدرس - اولاً ذهن آقایان را مستحضر میکنم که مطالب پروگرام البته مطالب نظری است خصوصاً اگر اهل نظری مثل آقای رئیس الوزرا حالیه نوشته باشند و در مطالب نظری البته باید صحبت بشود و این مسئله بقیه بنده هیچ دلالتی بمنزای اهم الخص بر مخالفت با دولت ندارد لهذا ذهن آقایان را مسبوق میکنم که آنچه متعلق به پروگرام گفته می شود از برای اینست که مطالب نظری واضح و منتهج شود والا در مقام اظهار رأی اگر قانون اجازه میداد بنده چهار ورقه سفید میانداختم حال در خصوص پروگرام عرض میکنم انصافاً اغلب مواد این پروگرام از روی فلسفه نوشته شده و بنعینده من بعضی مواد ترتیب دارد بر بعضی و اینجا در عرض نوشته شده است و اگر خاطر نمایندگان مستحضر باشد در پروگرام هیئت دولت سابق هم این عرض را کردم که مسئله ازدیاد عایدات با مسئله اصلاح بودجه این دو مسئله در عرض نیستند بلکه در طول یکدیگر و از این پروگرام اصلاح بودجه را از این پیشنهاد لوایح ازدیاد عایدات مؤخر نوشته اند در صورتی که اول باید بودجه اصلاح شود یعنی هر قدر ممکن است تقلیل شود و البته معلوم است که تماماً آرزو میکنیم که محل احتیاج ما از زیاد باشد و عایدات هم زیاد بشود لیکن در مصارف باید دقت بشود که در مورد خودش صرف شود و تا از جانب دولت اصلاح بودجه نشود که نمایندگان محترم مستحضر بشوند این ماده ظاهر را مورد پیدا نخواهد کرد و بموقع اجرا گذاشتن آنها مشکل خواهد بود بعضی مطالب هست که راجع با اصلاح عبارتی است و در موقع قرائت هر ماده عرض خواهم کرد زیرا بعضی عبارات قابل تغییر است و باید طوری نوشته شود که مراد یکی باشد ولیکن چون بیانات مجمل و قابل تردید است در مورد هر ماده عرض خواهم کرد یکی از مطالبی که ظاهر آن خیلی لازم باشد و از اصول است و در مقدمه پروگرام هم اشاره فرموده اند که اصول ذکر می شود نه جزئیات مسئله است که در عرض اصول است و در اینجا ذکر نشده است و آن متعلق بوزارت خانه معارف است که در دارالترجمه باشد مکرر بنده اینمطلب را عرض کردم و تمام علوم و فنونی که بسوی مملکت جلب می شود باید بلسان اهل آن مملکت ترجمه شود تا همویت پیدا کند و این مملکت تا دارالترجمه پیدا نکند و دارالترجمه در آن تأسیس نشود مثل قرن سوم چهارم که علوم و فنون را از سایر السنه بلسان عربی ترجمه می کردند و تا علوم و صنایعی که محل احتیاج مملکت است (یعنی احتیاج دنیوی) به لسان اهل مملکت ترجمه نشود رفع احتیاج ما نمی شود بلکه مالیه مملکت بیرون اخلاق مملکت می رود ادبیات مملکت بیرون و عاقبت هم چیزی بدست نمی آید کما اینکه در این مدت مدیده خیلی در این مسئله تجربه شده و هر گاه این هیئت دولت یعنی آقای رئیس الوزرا که شخص بنده به صمیمیت و علم و فکر و همه چیز ایشان عقیده دارم عقیده دارم اگر این اساس را در این مملکت ترویج و تشبیه کنند رفع احتیاج کلی از اهل مملکت خواهد شد و لو اینکه سالی صد هزار تومان مخارج آن باشد صد هزار تومان مخارج نسبت بآن پولهای که

از این مملکت بیرون می رود و فائده هم ندارد چیزی نیست دیگر عرضی ندارم

رئیس الوزرا - اولاً بنده تأیید می کنم فرمایشات آقای مدرس را در اینکه اظهار نظر در پروگرام را نمی شود حمل کرد بمخالفت کابینه حاضر و بنده گمان می کنم که عرض کابینه هم همینطور باشد و البته باید تماطی نظراً بین هیئت دولت و وکلاء محترم بشود تا مشی و روش هیئت دولت معین شود باین جهت بنده تشکر می کنم از اینکه نمایندگان محترم نظریات صحیح خودشان را راجع با اصلاحات مملکت بفرمایند تا تماطی افکار مسلک و روش صحیح بدست آید

بعد از این مقدمه گمان میکنم فرمایشاتی که آقای مدرس فرمودند راجع شود به مواد پروگرام باین جهت اگر اجازه بدهند وقتی که داخل در مواد پروگرام شدیم آن وقت جواب فرمایشات ایشان را عرض کنم

رئیس - آقای معتمد السلطنه مخالفید؟ **معتمد السلطنه** - مخالف نیستم لیکن يك مطلبی است که فراموش شده میخواهم عرض کنم **رئیس** - در کلیات مخالف هستید؟ **معتمد السلطنه** - خیر مخالف نیستم باید يك ماده اضافه شود

رئیس - اگر يك ماده باید اضافه شود پیشنهاد کنید تا در موقع مذاکره مواد رای گرفته شود و دیگر در کلیات مخالفی نیست (اظهاری نشد) رای می گیریم داخل در مذاکره مواد بشویم یا خیر - آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند) تصویب شد

ماده اول - راجع است بسیاست خارجه قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد) سیاست خارجه حفظ وقایه روابط دوستانه با دول متجا به و مداومت در مسلک بیطرفی موافق نطق اهلحضرت شاهنشاهی در موقع افتتاح مجلس شورای ملی نسبت بدول متخاصمه و اهتمام وافی در اجرای اصل امز بود

ناصر الاسلام - اگر اجازه بفرمائید سؤالی یعنی توضیحی دارم همانطوری که آقای مدرس فرمودند اگر اظهاری بشود دلیل بر مخالفت نیست بلکه یادآوری است مسئله سیاست خارجی که در ماده اول پروگرام ذکر شده است بهمان نحویکه قرائت شد تصور میکنم بانطق ذات مقدس ملوکانه در افتتاح مجلس که نمایندگان با يك نظر موافقتی در تصویب ذات اقدس ملوکانه داخل شده اند و بالاخره هیئت دولت هم مسئله بیطرفی را تعقیب کرده گمان میکنم آمال و آرزوی ملت و نمایندگان ملت این بود که این بیطرفی کاملاً مراعات شود باین مشکلی را که دولت در نظر گرفته است تعقیب شود چون امروز هیئت وزرای ما باین صمیمیتی پروگرام و روش زندگانی خودشان را در مجلس شورای ملی بنظر نمایندگان میرسانند بنده بهمان نظر صمیمیت از نقطه نظر خیر خواهی عرض میکنم که چقدر خوب بود این بیطرفی مراعات شود متأسفانه میتوانم اظهار کنم بنحویکه مقتضی بوده و ما منتظر بودیم تاکنون مراعات نشده است آیا هیئت دولت در این تصمیمی که فرموده اند نظریاتی دارند و مجلس شورای ملی را متذکر میکنم بنظریات

و اقداماتی که در مدنظر دارند باینکه خدای نخواسته مجرد لفظ باید باشد

رئیس الوزرا - چون وزیر امور خارجه بواسطه مواثی که داشته اند نتوانسته اند امروز در مجلس حاضر شوند بنده از طرف کابینه و از طرف ایشان جواب فرمایش نماینده محترم را میدهم همان طوریکه در پروگرام هیئت وزراء مندرج است مسلک کابینه حاضر حفظ بی طرفی و جدیت در اجرای اصول آنست کابینه حاضر تصدیق دارد که بطوری که نماینده محترم اظهار داشتند متأسفانه اقداماتی شده است و به بیطرفی ایران سکنه وارد آمده است ولی هیئت دولت با جدیت تمام میخواهند حفظ بی طرفی را از اقدامات واقعه بنمایند و امیدوار است که با مناسبت و دادیه که ما بین دولت ایران و دولت متجا به موجود است در مذاکرات راجعه باین مسئله موفقیت حاصل نماید **رئیس** - آقای عدل الملک مخالفید؟

عدل الملک - یا اظهارات آقای ناصر الاسلام کاملاً موافقم دیگر عرضی ندارم

رئیس - دیگر مخالفی نیست؟ رای میگیریم در این ماده که قرائت شد آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند) تصویب شد ماده دوم راجع به سیاست خارجه است قرائت می شود (بمضمون ذیل قرائت شد)

سیاست خارجه اول حفظ وقایه امنیت و تشبیه مبانی آن (۱) مصونیت اداره ژاندارمری و تعطیه از هر گونه خللی که با اساس آن سکنه وارد آورد

رئیس - در نمره اول فقره اول مخالفی هست یا نیست؟ (گفته شد خیر) آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند نمره اول تصویب شد) (نمره دوم بمضمون ذیل قرائت شد)

(۲) جهد ببلخ در تحصیل وسائلی که باعث قوت و استحکام ادارات مزبوره بوده موجب توسعه ادارات مذکور بشود

رئیس - در نمره دوم ایرادی هست یا نیست؟ (اظهاری نشد) مخالفی نیست رای میگیریم بنمره دوم فقره اول آقایانی که تصویب میفرمایند قیام کنند

(اغلب قیام نمودند و فقره دوم بمضمون ذیل قرائت شد)

دوم - سعی وافی در اجرای اصول مرکزیت در سیاست خارجه و تجدید نظر در قوانین مربوط با ادارات خارجه (قانون تشکیلات ایالات و ولایات و بلدییه و قریه) و غیره) برای موافقت دادن آنها با مقتضیات امروزه مملکتی

رئیس - در این باب مخالفی هست؟

مدرس - عرض بنده این است این اختصاصی که با اداره ژاندارمری داده اند خوب بود قانونی هم که متعلق با اداره ژاندارمری است بآن اضافه کرده باشند کدر آن تجدید نظری بشود

وزیر خارجه - ملاحظه فرموده اند که نوشته شده است (وغیره) این لفظ (وغیره) شامل این مطلب خواهد بود

حاجز الممالک - بنده بنظر می آید چون نوشته اند (تجدید نظر در قوانین مربوط با ادارات خارجه نمیتوان گفت قانون ژاندارمری را شامل می شود زیرا هنوز قانون ژاندارمری از مجلس نگذشته و وقتی می توان گفت قانون که از مجلس گذشته باشد در این مواد از تجدید نظر در قوانین است که تا به حال از مجلس گذشته و بنده عرض میکنم که خوب است وزیر داخله همینطور شفاهی بفرمائید قانون ژاندارمری هم اگر لازم باشد نوشته میشود بمجلس خواهند فرستاد

مدرس - بنده عرض میکنم این عبارات اختصاص بقوانینی که از مجلس گذشته ندارد خود آقای وزیر داخله هم گمان میکنم همینطور بفرمائید چون قوانینی که با اداره ژاندارمری راجع است خیلی اهمیت دارد چون عرض ما اینست که اداره ژاندارمری خیلی محکم و کامل باشد و به مرتبه کامل رسیدنش فرع بر این است که قوانین متعلقه بآنها خیلی محکم باشد تا آن اداره باقی بماند و وفا داشته باشد شاید اگر آقای وزیر داخله همینطور بفرمایند بنده ساکت و قانع شوم

وزیر داخله - همینطور که گفته شد اداره ژاندارمری تاکنون قانون نداشته است ولی نظامنامه هایی دارد که البته بموقع در آن نظامنامه ها تجدید نظر خواهد شد و اگر در موقع مقتضی قانونی لازم داشته باشد بمجلس شورای ملی پیشنهاد خواهد شد

رئیس - دیگر در این باب ایرادی نیست؟ (اظهاری نشد) پس رای میگیریم بهمه ماده دوم آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد - مواد راجع بمالیه قرائت می شود (نهمه اول بمضمون ذیل قرائت شد) (مالیه)

اول تشکیلات اساسی وزارت مالیه در مرکز و ولایات موافق اصول ذیل (۱) برقراری تمام ادارات در تحت ریاست وزیر مالیه

رئیس - در این باب مخالفی هست (مخالفی نبوده) ملاحظه نیست پس رای میگیریم به نمره اول از فقره اول آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نموده نمره اول تصویب شد) (نمره دوم بمضمون ذیل خوانده شد)

(۲) تقسیم اختیارات ما بین وزیر مالیه و ادارات وزارت مالیه به نحویکه از جمع تمام اختیارات در یکجا احتراز بشود و از طرف دیگر تقسیم طوری باشد که جریان امور دچار موانع اداره نشده اصلاحات لازمه و تصمیمات قانونی دولت با سرعت مقتضی بموقع اجرا گذارده شود

مدرس - اینک مرقوم فرموده اند از جمع تمام اختیارات در یکجا احتراز شود توضیح بدهند که مراد از تمام اختیارات چه چیز است

رئیس الوزرا - مقصود این است چنانکه بر آقایان نمایندگان محترم پوشیده نیست در هر وزارتخانه یا هر اداره يك اختیاراتی است مثلاً در مالیه اختیار تشخيص مالیات و جزو جمع و وصول و تأدیبه و حواله حالا اینها کدام کدام مقدم مؤخر

است آن مطلب دیگری است سابقاً یعنی قبل از مشروطیت تمام این اختیارات راجع بوزیر مالیه بود و بعد از مشروطیت هم چندی همین ترتیب بود و پس از آن بموجب قانون ۲۳ جوزا یا بواسطه سوء تفسیر از قانون مزبور تمام اختیارات در خزانه داری جمع شد عقیده کابینه حاضر اینست که این افراط و تفریط است و باید از آن حذر نمود یعنی نباید تمام اختیارات را بوزیر داد و برگردانید بترتیب قبل از مشروطیت و قبل از تأسیس خزانه داری و همینطور نباید تمام اختیارات را از وزیر مالیه سلب کرد و بيك اداره واحده داد بلکه باید اختیارات را تقسیم کرد حال این اختیارات را چطور باید تقسیم کرد این خارج از موضوع پروگرام است زیرا که پروگرام باید حاوی اصول باشد البته آقایان اطلاع دارند که هیئت دولت حاضر با کمسیون قوانین مالیه مشغول تماطی نظر هستند در اینکه این تقسیم چطور بشود ولی آن قدریکه از برای پروگرام لازم است در پروگرام ذکر شده است و گمان میکنم که بیش از این توضیح لازم نباشد

رئیس - دیگر ملاحظاتی است (اظهاری نشد) رای میگیریم در این ماده که قرائت شد آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (عده زیادی قیام نمودند) (نهمه سوم بمضمون ذیل قرائت شد)

۳ - تعیین مرجعی برای تظلمات مردم از ادارات مالیه تا جلوگیری از زیاد رویهای ممکن الوقوع بعمل آید

رئیس - در این خصوص مخالفی هست؟ **اعزاز السلطنه** - بنده میخواهم عرض کنم که این مطلب فقط در مرکز است یا در ولایات هم هست - وزیر مالیه در هر دو

رئیس - مخالفی نیست رای میگیریم آقایانی که این ماده را تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند) نهمه سوم تصویب و نهمه چهارم بمضمون ذیل قرائت شد

۴ - رعایت نظر اقتصادی در تشکیلات اساسی مالیه تا حدی که خللی به اساس تشکیلات وارد نیآورد

رئیس - در این باب ملاحظاتی هست (اظهاری نشد) پس اگر تصویب میفرمائید قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند تصویب شد) (فقره دوم باین مضمون قرائت شد)

دوم - ازدیاد منابع عایدات موافق لوایحی که پیشنهاد خواهد شد

حاج شیخ اسدالله - راجع با زیاد منابع عایدات موافق لوایحی که پیشنهاد خواهد شد عرضی دارم گویا مراد از این منابع عایدات که دولت در نظر دارد وضع بعضی مالیاتها است اگر چه اساساً تصور نمیکند هیچ ذیبعسی بتواند بگردد و مخالف با زیاد عایدات دولتی هستم برای آنکه دولت هر قدر عایداتش زیاد باشد باید سعی کند که عایداتش را زیادتر کند زیرا ترتیبات هر دولت و ملتی موقوف است با زیاد عایدات آن دولت و بهمان نسبت که عایدات او زیاد میشود بر ترتیبات آن دولت افزوده میگردد و لیکن این فرع بكم مقدمه است و آن تعدیل بودجه است اگر دولت

قرائت شد آقایانی که تصویب می کنند قیام نمایند (غالب نمایندگان قیام نموده فقره سوم تصویب شد) و فقره چهارم بمضمون ذیل قرائت شد

چهارم - ممیزی مالیاتهای مستقیم نااندازه‌های که وسائل موجوده اجازه میدهد

رئیس - آقای مدلل الدوله مخالف هستید؟

مدلل الدوله - چون مکرر اظهار شده توضیح میخواهم

رئیس - شما هم توضیح میخواهید؟

مدلل الدوله - بلی برای این ماده هم توضیح میخواهم

رئیس - بفرمائید

مدلل الدوله - قبل از آنکه تقاضای توضیح را بکنیم عرض می کنیم که اگر يك كلمه باین ماده اضافه شود این ماده کامل خواهد شد و آن كلمه تعدیل است بجهت اینکه ممیزی راجع است بمالیات مستقیم یعنی مالیات اراضی و بنده تحقیقی که میخواستم بکنم اینست که چون سابقاً اقدام بیک ممیزی شده بود و ممیزی را وقتی برآورد میکردند میدیدند مدت خیلی مدید لازم دارد اگر مقصود هیئت دولت آن ممیزی باشد طول خواهد کشید و از ماده اول محروم میمانیم و تمام تظلمات و شکایاتی که مالکین املاک از بی انتظامی اسس مالیه داشته اند بیک قسمت بزرگش راجع بهمین مسئله است که بعضی از ولایات است مدت مدیدی تعدیل و ممیزی نشده و يك قسمتش از دهات مغروبه شده است و بهمان مالیات کزاف باقی مانده است که نمی توانند از همد برآیند و يك قسمت زیادی آباد شده است و چون مطابق کتابچه و ترتیب قدیم مالیات میگيرند و مالیات میدهند باین واسطه در واقع تعدیل به ضعف و بآن اشخاص میشود که ضعیف هستند بنده انتظار داشتم در این ماده نظری بکنند بلکه يك دستور یا ترتیبی از برای مالیاتهای مقررہ اتخاذ شود و این مطلب محتاج بتوضیح نیست چون آقایان نمایندگان هر کدام از يك ولایتی هستند و از ترتیبات امور مالیه بخوبی مسبقند و بهتر از همه میدانند بنده هم چند ولایت آرا در نظر دارم که اینقدر اختلاف مالیات دارند که محتاج باصلاح فوری است و میتوانم عرض کنم نمیتوان تحمل کرد تا ه سال یا ده سال دیگر که ممیزی کلی بشود بنده عرض میکنم اگر چنانچه لفظ ممیزی که ذکر شده است همان تعدیل و ممیزی است خیلی خوشوقت میشوم که زودتر يك ترتیبی اتخاذ بکنند گمان می کنم اگر مقصود این قسم تعدیل باشد در ظرف یکسال یا دو سال بتوان از روی قوهایی مالیه را تعدیل کرد که رفع این تعدی و شکایات بشود و الا اگر ممیزی عملی باشد بار آن تعدیلات باقی خواهد بود

وزیر داخله - البته مقصود از این ممیزی ها همان تعدیلی است که فرمودند و اما اینکه فرمودند شاید ده سال طول بکشد آن ممیزی عملی است که امروز وسایل موجوده دولت اجازه نمیدهد آن ممیزی بشود و نتیجه آنهم دیر بدست میاید پس مقصود همان ممیزی است یعنی تعدیل مالیات بقدری که وسایل موجوده اجازه میدهد

رئیس - آقای نظام السلطان مخالفید؟

نظام السلطان - خیر مقصود همین بود که آقای مدلل الدوله فرمودند

رئیس - پس دیگر مخالفی نیست رأی می گیریم باین ماده آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (غالب قیام نموده فقره چهارم تصویب و عباراتی که ذیلا مندرج است قرائت شد)

لایحه تشکیلات وزارت مالیه در کمیسیون قوانین مالیه مطرح مذاکره است و هیئت دولت تعاطی نظر با کمیسیون مذکور بمنابذ لوابیح راجعه بسایر مواد پیشنهاد خواهد شد

رئیس - در اینخصوص اخذ رأی لازم نیست مواد راجعه بعدلایه قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)

(عدلیه)

اول تکمیل قوانین عدلیه و پیشنهاد لوابیح قانونی ذیل بمجلس شورای ملی

۱ - لایحه قانون تشکیلات محاکم تجارت و اصول محاکمات تجارتی

رئیس - در این باب ملاحظاتی هست ؟

(گفته شد خیر) پس رأی میگیریم آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (غالب قیام نموده فقره اول تصویب شد) و فقره دوم اینطور قرائت شد

۲ - لایحه قانون جزا

حاج شیخ اسدالله - راجع باین لایحه قانون جزا نظریاتی هست و بنده تصور می کنم مملکت ما قانون جزا دارد و قانون جزا همان قوانین شریعه است و يك لوابیح قانونی دیگری غیر از آن قوانین نباید وزیر عدلیه به مجلس تقدیم کند فقط چیزیکه می توان تصور کرد تدوین و ترتیب قوانین جزئی است که در شرع موجود است یعنی باید آنها را مدون و مرتب بکنند و بموقع اجرا بگذارند

ناصر الاسلام - این لایحه قانون جزا را که هیئت دولت بمجلس پیشنهاد می کنند بنده یکی از لوابیح مهمه حیاتی اساسی میدانم اینکه بمقررات قانون شرع از برای مرتکبین جنحه و جنایت بهراسم و رسم جزائی معین کرده است هیچیک از ما منکر نیستیم که همچو قانونی شرع وضع نکرده باشد این مطلب مسلم است ولی حرف در این است که آن قانون باید صرف حرف نباشد و حرف در اجرای آن قانون است که چه نحو باید اجرا شود آنچه بدیختی که به مملکت ما وارد شده است این بود که همیشه اسم شرع و شریعت در کار بوده است ولی رسم نبوده و امروز بنده خیلی خوشوقت میشوم که این عده مرتکبین قتل و تصحیر که چندین سال است در نظمی توقیف هستند بواسطه عدم مجازات آنها بر تجری مرتکبین و تصحیر اشرار افزوده میشود بعد از گذشتن این قانون و امثال آن اشخاصی که مرتکب قتل شده اند مجازات میشوند و عده این اشخاص زیاد نمی شود پس بنابر این تصور میکنم هیئت مجلس که اغلب نمایندگان آن هیئت علماء هستند که در واقع اکثریت نمایندگانش از علماء هستند یقیناً قانونی که از اینجا بگذرد البته کاملا با قانون شرع مطابق است و هیچ مخالف با قانون شرع نیست (جمعی تصدیق کردند)

مدحت السلطنه - خوب است این قانون را به مستخدمین دولت هم اختصاص بدهند

رئیس - رأی میگیریم در این ماده آقایانی که این ماده را تصویب میکنند قیام نمایند (غالب قیام نمودند و فقره سوم بمضمون ذیل قرائت شد)

(۳) لایحه قانون افلاس تجارتی

رئیس - ملاحظاتی هست یا خیر ؟ (گفته شد خیر) آقایانی که نمره سوم از قسمت اول عدلیه را قبول دارند قیام نمایند (غالب نمایندگان قیام نمودند)

فقره چهارم بطوریکه ذیلامندرج است قرائت شد (۴) لایحه قانون پروات

رئیس - در اینجاء مخالفی هست ؟

مدرس - توضیح میخواهم چون سابقاً يك همچو قانونی از مجلس گذشت خوب است توضیح بدهند بدانیم چه قانونی است

وزیر عدلیه - آن قانونی که در مجلس گذشت فقط راجع به قبول و تکوین پروات بود پروات قوانین دیگری هم لازم دارد که آن قوانین هم پیشنهاد خواهد شد

رئیس - آقای شیخ یوسف مخالفید

حاج شیخ یوسف - توضیح میخواهم اگر چه منازات مضمونی بود که بنده يك مقدار متعبدی در مجلس شورای ملی تأمل کنم و از ترتیبات جدید که مجلس شورای ملی برای اصلاحات خودش اتخاذ کرده اطلاع حاصل کنم و آگاه شوم و بعد اگر گاهی نظریاتی دارم اظهار کنم علیهها خیلی معذرت میخواهم اگر چه يك سابقه در مجلس شورای ملی دارد در مجلس اول اگر چه آن سابقه مکفی نیست

رئیس - اگر توضیحی دارید مختصر بفرمائید

حاج شیخ یوسف - در يك موضوع خاص عنوانش این بود که افلاس تجارتی بنده میخواستم عرض کنم

رئیس - آن مطلب گذشت در آن باب رأی داده شد

حاج شیخ یوسف - بنده آنوقت اجازه خواستم و میخواستم رأی خودم را اظهار کنم

رئیس - بنده پرسیدم همانوقت ایرادی هست حرفی نزدیک

حاج شیخ یوسف - غرضم این است که افلاس تجارتی چیست و از برای سایر مفلسین چه ترتیبی هست

رئیس - از موضوع خارج است رأی میگیریم بجزء چهارم از قسمت اول عدلیه آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند

(عده کثیری قیام نموده جزء چهارم تصویب و عبارت مندرجه ذیل قرائت شد)

چون مجلس شورای ملی بواسطه اشتغال فوق العاده نخواهد توانست قوانین مزبور را در فرصت مطلوبه بگذارد هیئت وزراء درخواست مینمایند که پس از گذشتن قوانین مزبور در کمیسیون عدلیه مجلس دولت مجاز باشد که آنها را پس از اینکه به امضای هیئت وزراء و بصره ملوکانه رسید موقتاً بموقع اجرا بگذارد تا زمانی که از تصویب مجلس تصدیق کرده باشد آنرا بموقع اجرا بگذارند و

رئیس - در واقع این جزو پنجم میشود

رسمیت بدهند بنده این را خیلی اهمیت میدهم و عرض میکنم در موقعی که آن هیئت طراز علماء انتخاب شدند باید این قوانین بنظر وصحه آنها برسد

وزیر عدلیه - اولاً در باب اشکال عبارتی که نماینده محترم فرمودند اهمیت نداشت و باید یقین داشته باشند که تا چند روز دیگر اشتغال مجلس شورای ملی فوق العاده خواهد شد زیرا که ما گمان میکنیم بودجه را موافق میل نمایندگان خیلی زود بمجلس بیآوریم آنوقت البته باید نمایندگان خیلی کار بکنند و برای اینکه مطابق میل خودشان بودجه از مجلس زود بگذرد و همچنین قوانین دیگر خصوصاً قانون تشکیلات مالیه خیلی فوریت دارد بنابر این عبارتی که اینجا نوشته شده است خیلی صحیح است

در خصوص قوانین عدلیه که ما میخواهیم بعد از گذشتن از کمیسیون موقتاً بموقع اجرا بگذاریم و اینکه اصل دوم قانون اساسی را ذکر کردند بنده میدانم چرا این اصل را اختصاص بقوانین عدلیه دادند چون گمان میکنم در قانون اساسی هیچ استثنائی گذاشته نشده و بیشتر از همه تعجب بنده اینست بعضی قوانین کماز مجلس میگذرد و اگر میخواهند سابقه نشود آنها بر سرین بنظر خصمه متوقف کنند زیرا اهمیت آنها بیشتر و قانونیت و رسمیت آنها زیادت است و وقت در آن بیشتر لازم است اگر می خواهند سابقه گذاشته نشود در آن قوانین بیشتر اهمیت داده شود تا آن قوانینی که در کمیسیون میگذرد و ما میگوئیم همین قدر که از کمیسیون گذشت موقتاً بموقع اجرا بگذاریم اما چرا اینکار را میکنیم برای احتیاج فوق العاده که عدلیه بقانون دارد اگر چه تمام ادارات و تمام تأسیسات مملکت باید قانون داشته باشد و جریان آنها باید مطابق قانون باشد ولی بعضی امور هست که اگر يك چندی موقتاً يك قوانین مضبوطی از برای آنها باشد میشود از روی کفایت و نظریات علمی اشخاص اداره نمود ولی عدلیه يك تأسیسی است که بدون قانون هر قدر وزیر عدلیه رؤسا و اجراء محاکم عدلیه کافی ولایت باشند و شایستگی داشته باشند تا قانون نباشد نمیتوانند کار بکنند و این مطلب مخصوصاً برای کسانی که داخل در عمل بوده اند خیلی محسوس است و يك مقدار زیادی از شکایات بلکه میخواهم عرض بکنم تمام این شکایاتی که سابقاً در چند سال قبل نسبت بعدلیه میدادند و مردم تصور میکردند راجع باشخاص است راجع باین بود که عدلیه قانون نداشت و واقعا اداره کردن عدلیه بدون قانون يك چیز غریبی است که میتوان گفت معنی ندارد حالاً حسنی هم که در کار بوده است اینکه قانون شرع داشته ایم و آن اشخاصیکه در عدلیه بوده اند بصیرت بامور شرع داشته اند نمیتوانند کار بکنند نظر باین حاجت شدیدی که عدلیه بقانون داشت اگر این مسئله در کار نبود اصل تأسیس عدلیه ممکن نبود و باین جهت عدلیه راجع بقوانین بدون داشتن قانون اداره کنیم اگر يك مقداری از قوانین عدلیه بنظریات مجلس سابق هم وضع شده است و از این راه هم يك تفاوت زیادی پیدا شده یعنی

فرق خیلی زیادی حاصل شده است بلی اگر نمایندگان تمیم نمایند که عدلیه کامل شود و این قوانین را هم که حالیه است رفع کنیم باید باسرع ما ممکن قوانین را که در پروگرام راجع باین موضوعات ذکر کرده اند بدولت ما بدهند و او اینکه کامل نباشد زیرا ما نمیتوانیم بگوئیم این قوانینی هم فعلاً در عدلیه داریم کامل است اگر چه در نوشتن این قوانین زحمت کشیده اند و حتی الامکان آن قوانین را تکمیل کرده اند بلی ممالک بعضی نواقص در آنها است که در ضمن عمل نواقص آنها معلوم شده و بعد هم معلوم خواهد شد این قوانین که حالا پیشنهاد میکنم و تقاضا میکنم که کمیسیون نظریاتی در او بنماید و بعد موقتاً بموقع اجرا بیاید یقین دارم که يك نواقص خواهد داشت بهتر همین است که قوانین عدلیه در کمیسیون بگذرد و بطور قانون موقتی بموقع اجرا بیاید و در ضمن عمل نواقص بکلی معلوم شود و در موقع گذشتن از مجلس شورای ملی چون قوانین عدلیه خیلی اهمیت دارد و راجع بمقوق مردم است يك قانون تام و تمام و يك قانون خوب کاملی گذاشته باشد و باین جهت تقاضا میکنم همینطوریکه پیشنهاد کرده ایم تصویب بفرمائید و در خصوص این که این قوانین باید موافقت با شرع داشته باشد گمان میکنم لازم نیست این نگرانی را داشته باشیم بجهت اینکه اولاً نمایندگان که در مجلس هستند اکثر آنها اهل علم و دارای مرتبه اجتهاد هستند بلامرغه بعضی از آنها در مجلس گذشته مقام همین نظار طراز را داشته اند از اینکه حالا ست نمایندگی پیدا کرده اند تنزل حاصل نکرده اند اگر مقصود نواقص با قانون شرع است همانها هستند و باید این اطمینان را کامل داشته باشند و اگر بطوریکه فرمودند مقصود رسمیت است بنده عرض میکنم در این قانون که موقتی است اینقدر اهمیت ندارد که این نظار را منظور بدارید خوب است این نظار را در قوانینی که در خود مجلس میگذرد معطوف دارند زیرا در آنها باید بیشتر این قید باشد و البته تمام قوانین باید بنظر نظار خصمه برسد و بعد از اینکه مجلس شورای ملی نظار را انتخاب کرد آنروزیکه نظار در مجلس شورای ملی حاضر بودند البته قوانین را باوریم و بنظر آنها میرسانیم ولی چیزیکه هست میخواهم این مسئله را مقید بکنم بوجود طراز علماء همانا در مجلس هستند نظری در قوانین میکنند و آنها را با شرع تطبیق مینمایند بعد که نظار انتخاب شدند البته از نظر آنها هم خواهد گذشت

مدرس - اگر صلاح میدانید امشب جلسه ختم شود بجهت اینکه بنده حسن میکنم خیلی از نمایندگان از برای رأی دادن در مواد پروگرام حاضر نیستند

رئیس - عده کافی است

مدرس - اگر قبول نمیرمائید باشد عرضی ندارم

رئیس - راجع ببنده نیست که قبول بکنم با مجلس است که رأی بدهد - آقای مدرس پیشنهاد میکنند مجلس را ختم کنیم آقایان موافقت؟ (گفته شد خیر)

حاج عز الممالک - بنده با فرمایشات آقای مدرس مخالفم برای اینکه مجلس باید کار بکند بعد از آنکه ما با این زحمت دولتی تشکیل داده ایم و پروگرامی تقدیم کرده اند حالا سزاوار نیست که بگوئیم جلسه ختم شود باید همین امروز بنشینیم و

بود آقای مدرس فرمایشی کردند که بنظر بنده باید جوابش را اینجا عرض کنم در باب لزوم و اهمیت دارالتربیه از برای مملکت بنده لازم است عرض کنم کابینه حاضره با عقیده ایشان موافق است برای اینکه ما باید یا یک اداره داشته باشیم که نظارت داشته باشد تا تصدی ترجمه کتب از السنه خارجه بزبان فارسی باشد و در باب فوائد آن هم برای تعلیم و تعلم که برای این مملکت لازم است لازم نیست بنده عرض بکنم زیرا خاطر آقایان کاملاً آگاه است ولی عرض میکنم که دارالتربیه نوشتیم و نوشتیم (انتخاب وسائل لازمه برای تهیه کتب تدریس) برای اینکه نظریات در این موضوع مختلف است بعضی تصور میکنند که باید یک دارالتربیه یا یک دارالتالیفی برای اینکار تأسیس شود بعضی عقیده شان این است که اشخاص هستند که میتوانند این زحمت را تقبل بکنند بدون اینکه لازم باشد دولت دارالتربیه یا دارالتالیفی تأسیس کند یعنی افکار مردم را یک مجرائی که میداند بیاندازد و این کار را بآن ترتیب اداره کند باین جهت در اینباب چون هنوز مثل سایر مواد مطالعات لازمه نشده که آیا کدام یک از این ترتیبات را اتخاذ نمایم باین جهت ما این مسئله را بیکطوری نوشتیم که تخصیص نداشته باشد بدارالتربیه و دارالتالیفی و باین عبارت پرداختیم والا اساساً کابینه حاضره با عقیده آقای مدرس کاملاً موافقت دارد که باید یک همچو اقدامی را بکنند و این اقدام از آن اقدامات اساسی و ضروریات اولیه مملکت است

رئیس - آقای مدرس پیشنهادی کرده اید حالا پیشنهاد خودتان را پس میگیرید؟
مدرس - خوب است مقرر فرمائید خواننده شود
رئیس - رای میگیریم به نمره دوم از ماده اول معارف
ناصر الاسلام - بمقدمه بنده خوب است خواننده شود هیئت دولت قبول کند زیرا این مسئله از مسائل حیاتی است و بآن خیلی اهمیت داده میشود اگر صلاح میدانید مقرر فرمائید خواننده شود
رئیس - مقصود این نبود که خواننده شود بعد خواننده میشود اگر تصویب شد آنگاه پیروگرام ضمیمه میشود و فقره سوم میشود حالا رای میگیریم بنمره دوم از ماده اول معارف آقایانی که تصویب میفرمایند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد - پیشنهاد آقای مدرس قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)
تأسیس دارالتربیه دروزارت معارف
رئیس - آقای مدرس توضیحی در اینباب دارید بفرمائید
مدرس - سابق عرض کرده ام آقای رئیس الوزراء هم فرمودند از اهم مطالب است و گمان میکنم که اگر هیئت دولت قبول کنند و بعد از آنچه راجع باین امر است با منضم بودجه آن لواهی ترتیب بدهند و به مجلس پیشنهاد بکنند بخدمتی باین مملکت کرده اند دیگر محتاج توضیح و بیان نیست

رئیس - سابق عرض کرده ام آقای رئیس الوزراء هم فرمودند از اهم مطالب است و گمان میکنم که اگر هیئت دولت قبول کنند و بعد از آنچه راجع باین امر است با منضم بودجه آن لواهی ترتیب بدهند و به مجلس پیشنهاد بکنند بخدمتی باین مملکت کرده اند دیگر محتاج توضیح و بیان نیست
رئیس - عقیده دولت چیست؟

بهر اسم که تأسیس کنند این یک اداره از ادارات دولتی است و اجزای آن باید بوظیفه عضویت دولت اقدام کنند از آنطرف اگر یک قدری تأمل بفرمائید معلوم میشود که ترجمه و تالیف یک چیزی نیست که آنرا بیک حدودی محدود کرد فرض بفرمائید بنده را آوردند و عضویت این اداره را بمن دادند و یک حقوقی برای معین کردند آنوقت حدود من چه خواهد بود؟ - چه اندازه خدمت در مقابل این حقوق باید بکنیم؟ - آیا روزی یک جز بدهیم؟ آیا چه اندازه باید ترجمه کنیم؟ کمیت و کیفیت آنطوری است که نمیتوان در دست در تحت انتظام اداری در آورد باین واسطه عرض میکنم این مسئله یک نظر ابتدائی است که پیش آمد که آیا دارالتربیه و دارالتالیفی بطور اداره دولتی تأسیس کنیم یا وسایل دیگر اتخاذ کنیم و این مسئله داوطلبی را که فرمودند مسئله داوطلبی نیست در همه جای دنیا حتی در مملکت ایران هم خیلی اتفاق افتاده است که مردم به میل خود ترجمه ها کرده اند و تألیفات کرده اند این بیشتر جریان پیدا خواهد کرد و تکمیل خواهد شد تا دولت بگوید اینکه من یک تالیف خیلی خوبی در علم فلسفی یا در علم دوازده میخوانم اگر یک دارالتربیه برای اینکار داشته باشد اشخاص مینویسند اما اگر گفت که من یک تالیف خوبی بفلان شکل و فلان اسلوب میخوانم یا مخصص یا غیر مخصص یا بنکار مشغول میشوید شاید بنجاح نفر بیست نفره نفر پیدا میشوند که در این فکر میروند و یک تالیفی میکنند هم از برای خودشان وهم اینکه در ضمن یک جایزه گرفته باشند آنوقت در میان بیست یا سی کتاب که اشخاص مترجمه تالیف کرده اند میزی میکنند و میبینند کدام یک بهتر است او را انتخاب میکنند در اینصورت علاوه بر اینکه تهیه کتاب شدید ورزش علمی هم بین اشخاص شده است پس چون این نظریات هست بهتر این است این قید نشود و الیه هیئت دولت قطع ندارند که دارالتربیه نباید تشکیل شود ولی بعد از آنکه مطالعات لازمه را کردیم و دیدیم نظر اقتصادی مملکت مساعدت میکند که دارالتربیه تشکیل شود البته اصرار نداریم که حکمآدارالتربیه تأسیس نشود واز اینکه این مسئله را اضافه بکنید مخالفتی نداریم ولی بهتر این است که این قید نشده باشد تا طریق احسنی اختیار شود.

رئیس - ماده دوم راجع بمعارف قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)
دوم - تبدیل چند باب از مدارس ابتدائی موجوده بدارس ابتدائی و متوسطه دولتی و تبدیل مکتب خانه ها بکلاسهای ابتدائی .
رئیس - ملاحظاتی در این باب نیست؟ (اظهاری نشد) آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد - ماده سوم قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)
سوم - اقدامات لازم برای اینکه در مدارس اصول تعلیم از روی پروگرام واحد باشد .

رئیس - در اینباب مخالفی هست؟
مدرس - یک توضیحی میخوانم این پروگرام که فرمودید این پروگرام را بنظر مجلس هم میرساند یا فقط در وزارتخانه تصویب خواهد شد
وزیر معارف - بسته بنظر شورای معارف است .
مدرس - بنظر شورای معارف مفهوم نیست اشخاص چه هستند و که هستند و ممکن است این پروگرام در مملکت جاری شود یا نه چون عرض اصلی اجرای پروگرام است عقیده بنده اینست که اگر پروگرام را بنویسند و بمجلس تقدیم بکنند و مجلس هم یک نظری در آن بنماید بهتر در مملکت جاری میشود ولی اگر یک شورای معارفی که فرمودند و مصداقش معلوم نیست پیشنهاد یک پروگرامی درست کنند و بعد اسباب درد سر برای بنده و امثال بنده فراهم بیاورند و بالاخره هم اجراء نشود
سالمیرزا - پروگرام مدارس باید متحد باشد و یکی باشد و بهترین چیزها از برای اصلاح مدارس تهیه پروگرام است ولیکن بهیچوجه برای تعیین و تهیه کتاب در مجلس نباید رای گرفته شود که آیا اطفال سال اول بهال اینکه نوشتن و خواندن را بدانند چه کتابی را بخوانند و اینرا مجلس رای بدهد این مسئله یکماده قانونی نیست مجلس رای بدهد و بهیچوجه مجلس صلاحیت اینکار را ندارد و گویا فراموش کرده اند که یک قانونی سابق از برای وزارت معارف نوشته اند و در آنجا یک شورای معارفی هم تصویب کرده اند و وظایفی هم برای آن معین نموده اند و شورای معارف هم هر هفته در روزهای ۴ شبه ۱۷ نفر عضو در وزارت معارف دائر است و وظیفه شورای معارف کار هائی است که معین شده و در دست خود دارد و قانون معارف وقتیکه ملاحظه بفرمائید تمام وظایف آنرا معین کرده است از جمله تهیه پروگرام و رسیدگی بامور مدارس و تصفیة اختلاف مابین مکتب و مدارس تمام اینها وظیفه شورای معارف است که در قانون معارف که به تصویب مجلس رسیده پس در اینصورت بهیچوجه لازم نیست پروگرامی که معین میکنند بیاورند اینجا و این یک لایحه قانونی نیست که بگوئیم باید از مجلس بگذرانیم ما باید مشغول شویم بقانون جزا و رسیدگی ببودجه ها و سایر کار های مهمی که در پیش است ما نباید در مجلس باین جزئیات مشغول شویم در صورتیکه شورای معارف را قبلاً برای این کار تهیه کرده ایم در این صورت لازم نیست اسامی کتب و ترتیب پروگرام بمجلس بیاید و از نظر مجلس بگذرد پس از آنکه شورای معارف پروگرامی را تصویب کرد و وزارت علوم هم آنرا تصدیق کرد معنی و مجازات

مدرس - فرمایشاتی که شد بنده کاملاً موافقم و آن چیزیکه میخواستیم ویی او میخواستیم الحمد لله او را پیدا کردیم و آن این بود که مادر دوره سابق یک قانونی برای وزارت معارف نوشته بودیم و آن قانون ۳ چهار سال بود که گذشته بود بنده بی این میگوئیم که این قانون که اجازت والابنده کاملاً موافقم که پروگرام معارف را نباید بمجلس شورای ملی تصویب کند ولیکن در قانونی که زحمت کشیده و زحمت کشیده شد و واقماً

یکی از قانونهای بسیار خوبی که از مجلس گذشت آن قانون بود که بنده در اینصورت که در مجلس بودم عقیده ام اینست قانون باین خوبی از مجلس نگذشت ولی افسوس بعد از انفصال مجلس این قانون کم شد آنچه کردیم در روزنامهجات دراعلامات و در وزارتخانه ها که این قانون چه طور شد اثری از آن پیدا نکردیم تا اینکه حالا آنرا پیدا کردم اگر پروگرامی مبنی بر آن شورای معارفی که مبنی بر آن قانون معارفی است که سه چهار سال است کم شده است هیئت دولت اجرا نمایند البته مصوب است پس چرا در اینصورت سه سال آن پروگرام نبود و اجرا نشد اینکه بنده عرض میکنم که قانون از مجلس بگذرد بجهت همین است که ماهر قانونی که نوشتیم و برای ما نافع بود اجرا نشد هر قانونی که ضبط کردیم ضرر برای مملکت داشت فوراً اجرا شد قانون (۲۴) جزوا نوشتیم فوراً اجرا شد قانون نمک (اگرچه بنده در مجلس نبودم) نوشتند اجرا شد و بعد بزحمات زیاد رفع شد و اما قانون اساسی معارف که از قانونهای بسیار خوب بود ابتدا اجرا نشد و دلیل عدم اجرای آن همین پروگرام هیئت دولت حاضره است که پیشنهاد کرده است اگر اجرا شده بود آن قانون دیگر محتاج باین پیشنهاد نبود بجهت این که در آن قانون تمام این مطالب نوشته شده بوده مقصود بنده اینست که همان قانون را اگر هیئت دولت اجرا میکردند و اجرای همان قانون را فعلاً هیئت دولت بفرمایند محتاج باینکه علیحده این پروگرام را بفرمایند نبودند چه این پیشنهاد عدم اجرای آن قانون بوده است

رئیس - حالا گویا مذاکره کافی باشد آقایانی که ماده سوم را تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد ماده چهارم قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)
تبدیل مدرسه سیاسی بمدرسه حقوق و سیاسی برای تهیه مستخدمین لایق برای عدلیه و سایر دوایر دولتی
رئیس - در این ماده ایرادی نیست؟ گفته شد خیر) رای میگیریم آقایانی که این ماده را تصویب میفرمایند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد و فقره سوم بمضمون ذیل قرائت شد
۳ - راجع بشر کتبا و اطفاهای تجارتی
محمد هاشم میرزا - در آن دوره در قانون شرکتها خیلی زحمت ها کشیده شد و آخرش ماند میخواستیم به بینیم مقصود همان قانون است یا قانون دیگر
وزیر پست و تلگراف - البته معلوم است در یک موقعی که زحمت کشیده شده دولت آنرا از دست نمیده ولی اگر نظریات جدیدی دارد به آن ضمیمه نموده بمجلس پیشنهاد میکند
رئیس - این قسمت را هم اگر تصویب می فرمایند قیام نمایند - (عده کثیری قیام نمودند)
رئیس - راجع بقانون پستی ملاحظاتی هست یا نیست؟
محمد هاشم میرزا - در آن دوره مجلس قانون پستی به مجلس آمده و مطرح شور هم واقع شد مقصود از این قانون همان قانون است یا قانون دیگری است

وزیر پست و تلگراف - بلی بطوریکه فرمودند قانونی برای پست در مجلس نانی پیشنهاد شد و در کمیسیون هم مفصلاً مذاکره شد و در مجلس شورای ملی در شور اول بود لیکن برای مجلس موقع پیدا نشد آنرا تمام کند و بدولت بدهد در این مدت هم همان قانون بموقع اجرا گذاشته شده است و یک نظریات جدیدی که برای دولت حاضره پیدا شده و آن ضمیمه خواهد شد و مجدداً بمجلس شورای ملی پیشنهاد خواهد شد و بعد از آنکه از تصویب مجلس گذشت بموقع اجرا گذاشته خواهد شد
رئیس - گویا دیگر ایرادی نیست آقایانی که قبول و تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند)
۲ - راجع به تشکیلات اداری تجارت
رئیس - در این باب ملاحظاتی هست
سردار معظم خراسانی - ممکن است آقای وزیر پست و تلگراف توضیح بدهند که مقصود از تشکیلات اداری تجارت چیست
وزیر پست و تلگراف - البته خاطر نمایندگان محترم مسجون است که یکی از ادارات یا یکی از وزارتخانه ها که خیلی همیشه طرف توجه عموم بوده است و قابل کمال اهمیت است اسمآدر این مملکت بوده ولی بهجوقت وجود خارجی نداشته بطوریکه ملاحظه فرموده اند گاهی در بعضی کابینه ها که بمجلس شورای ملی معرفی میشد اسمی از تجارت برده میشد گاهی در هیئت هائی که بعد می آمدند این اسم حذف میشد و این بنظر هیئت دولت اینطور آمد که افلا برای اینکه این اداره یک اداره ثابتی بشود یعنی یک اداره شود که همیشه در مملکت رسمیت داشته باشد در مملکت تأسیس معلوم است مستلزم اینست که یک قانون تشکیلات اداری داشته باشد که بواسطه وجود این قانون یک رسمیتی بآن داده شود باین جهت که در اینجا نوشته شده است که جهت تشکیلات اداری این وزارتخانه قانونی پیشنهاد میشود و از مجلس بگذرد
رئیس - رای میگیریم آقایانی که این جزء را تصویب میکنند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند)
۳ - راجع بشر کتبا و اطفاهای تجارتی
محمد هاشم میرزا - در آن دوره در قانون شرکتها خیلی زحمت ها کشیده شد و آخرش ماند میخواستیم به بینیم مقصود همان قانون است یا قانون دیگر
وزیر پست و تلگراف - البته معلوم است در یک موقعی که زحمت کشیده شده دولت آنرا از دست نمیده ولی اگر نظریات جدیدی دارد به آن ضمیمه نموده بمجلس پیشنهاد میکند
رئیس - این قسمت را هم اگر تصویب می فرمایند قیام نمایند - (عده کثیری قیام نمودند)
رئیس - راجع بقانون پستی ملاحظاتی هست یا نیست؟
محمد هاشم میرزا - در آن دوره مجلس قانون پستی به مجلس آمده و مطرح شور هم واقع شد مقصود از این قانون همان قانون است یا قانون دیگری است

رئیس - ملاحظاتی در این باب نیست؟ (اظهاری نشد) آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد - ماده سوم قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)
دوم - تبدیل چند باب از مدارس ابتدائی موجوده بدارس ابتدائی و متوسطه دولتی و تبدیل مکتب خانه ها بکلاسهای ابتدائی .
رئیس - ملاحظاتی در این باب نیست؟ (اظهاری نشد) آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد - ماده سوم قرائت میشود (بمضمون ذیل قرائت شد)
سوم - اقدامات لازم برای اینکه در مدارس اصول تعلیم از روی پروگرام واحد باشد .

وزیر پست و تلگراف - مقصود این بود که چون پروگرام هیئت دولت حاضره سعی شد که حتی الامکان عملی باشد و مطالبی که بمجلس شورای ملی پیشنهاد میکنند و تصویب میشود بموقع اجرا گذاشته شود باین واسطه نظر هیئت دولت این بود که اطاق تجارتی در مرکز هر چه زودتر تأسیس بشود و بعد ها بتدریج در ولایات دایر شود .

میرزا محمدعلیخان - در لزوم اطاق تجارت شبهه نیست ولی گویا مقصود آقای ناصر الاسلام این بود که عملیات اطاق تجارت چه خواهد بود فواید آن چیست و قوانینیکه برای آنجا وضع خواهد شد چه قسم خواهد بود ؟

وزیر پست و تلگراف - در موقع مذاکره پروگرام بنده داخل در جزئیات نمیشوم و در موقعی که لوائج این بمجلس تقدیم شد و آنوقت توضیحاتی که لازم است عرض خواهد شد

رئیس - گویا مذاکره ها کافی باشد - آقایانی که این ماده دوم را تصویب میفرمایند قیام نمایند (عده کثیری قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد . پیشنهادی از آقای معتمد السلطنه رسیده است قرائت میشود (پیشنهاد مزبور بمضمون ذیل قرائت شد)

این بنده پیشنهاد میکنم که این ماده بر پروگرام هیئت وزراء عظام افزوده شود .

ماده - دفاتر و نوشتجات ادارات دولتی را بزبان و خط ملی و مملکتی مرقوم دارند

سردار معظم - بنده بطور کلی میخواهم عرض کنم که مسائل خوب در دنیا خیلی زیاد است ولی اگر نمایندگان محترم بخواهند تمام مطالب خوب را در این پروگرام بگنجانند تکلیف دولت خیلی مشکل خواهد شد و چنانچه آقای رئیس فرمودند پروگرام یک چیزی نیست که بشود در آن پیشنهاد کرد

ناصر الاسلام - اولاً در باب پیشنهادی که از طرف آقای معتمد السلطنه شده نباید پیشنهاد کرد باید تقاضا نمود زیرا امروز نظر باین است که هر چیزی که صحت و حسن جریان را انتخاب میکند هیئت دولت نمایندگان با هم موافقت نمایند و بنظر بنده یکی از مطالبی که خیلی اهمیت دارد همین تقاضای معتمد السلطنه است اگر هیئت دولت موافقت کند این تقاضا موافق تقاضای هیئت ائتلاف است و منتهای آرزوی نمایندگان است و بعلاوه از آن مسائلی نیست که برای دولت تولید اشکالاتی بکنند بلکه بحال مملکتی خیلی مفید خواهد بود .

رئیس - هیئت دولت این مطلب را قبول دارد .

رئیس الوزراء - در اجرای این مسئله سعی خواهم کرد ولی گمان میکنم نوشتن پروگرام لازم نباشد .

معتمد السلطنه - بنده تصور میکنم که این مطلب بقدری اساسی است که محتاج مذاکره نخواهد بود زیرا اگر امروز باقصری بلاد ایران حتی بسرخس و مکران و ماکو و غیره برویم خواهیم دید که دفاتر مالیه بزبان فرانسه است و بهیچوجه نمیتوانیم بفهمیم که آنها چه میکنند و چه ترتیبی در آنجا موجود است البته در اداراتی که مستشار خارجی دارند

ناچار باید يك دفتر شخصی داشته باشند که بزبان فرانسه باشد ولی تمام دفاتر و مکاتبات بزبان اجنبی خیلی از حیثیات ملی دور است چنانچه در وزارت خارجه که تنها وزارتخانه است که تمام روابطش با دول خارجه و بانمایندگان دول متجاربه میباشد دفاترش بزبان فارسی است در صورتی که سایر وزارتخانه های ما فرانسه مکاتبه میکنند بنده تصور نمیکنم که هیچکس در این موضوع مخالفت بکند .

نظام السلطان - بنده این پیشنهاد را باندازه بموقع میدانم که گمان نمیکنم هیئت دولت با آن مخالفت نماید و اینکه گفته میشود این مسئله را در پروگرام نباید نوشت تعجب میکنم .

وزیر داخله - در اینجا هیچ اختلافی بین نظریات آقایان نمایندگان و هیئت دولت نیست ولیکن این مطلب یکی از مطالب اداری است و تا حال در اینباب مراقبتی نشده است و بهمین ترتیب رویه امورات جریان داشت همینقدر عرض میکنم که آقای رئیس الوزراء که اطمینان دادند در اینباب مراقبت خواهد شد کافی است دیگر لازم نیست که این مطلب را در پروگرام بگنجانند .

سردار معظم - یکی از وکلاء محترم همچو تصور کردند بنده با این مطلب مخالفت دارم همینقدر لازم میدانم عرض کنم فرض بنده مخالفت نبوده بلکه کاملاً موافق هستم و در هر مملکتی زبان آن مملکت باید معمول باشد فقط عرض بنده این بود که این مطلب بجایش در پروگرام نیست در قانون مالیه است و قتیکه قوانین تشکیلات مالیه میآید ممکن است این پیشنهاد را آنجا بفرمایند .

رئیس - در صورتی که دولت اطمینان میدهد گمان نمیکنم مذاکره لازم باشد .

معتمد السلطنه - بنده پیشنهاد خود را پس میگیرم و بعد از تقدیم لوائج قانون تشکیلات مالیه پیشنهاد خواهم کرد .

رئیس - در کلیات پروگرام مخالفی هست یا نیست ؟ (اظهاری نشد) مخالفی نیست ، رأی میگیریم بکنیه پروگرام هیئت وزراء آقایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد . در دستور کار دیگری نداریم اگر آقایان تصویب میکنند جلسه بماند برای روز پنجشنبه دو ساعت بغروب مانده مخالفی نیست ؟ (گفته شد خیر)

مجلس دو ساعت از شب گذشته ختم شد

جلسه ۲۱

صورت مشروح مجلس روز اثنیه ۱۸ شهر جمادی الاولی ۱۳۳۳

مجلس مقارن غروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل و صورت مجلس روز دو شب ۱۲ قرائت شد .

غائب بالاجازه - آقای مهذب الدوله غائبین بدون اجازه - آقای سردار معتمد -

آقای حاج میرزا فضلعلی آقا - آقای حاج میرزا شمس الدین - آقای حاج میرزا علیرضا

رئیس - در صورت مجلس آقایان ایرادی دارند یا خیر ؟ (اظهاری نشد) ملاحظاتی نیست - صورت مجلس تصویب شد - آقای وزیر مالیه اظهاری داشتید ؟

وزیر مالیه - لایحه است راجع بفروش بعضی قراولخانه ها که سابقاً حاضر شده و بنا بود تقدیم شود امروز حاضر شده تقدیم میشود ولیکن آقای وزیر پست و تلگراف و فواید عامه يك نظریاتی در این خصوص اظهار کرده اند که حالا خود شان عرض خواهند کرد این هم لایحه راجع بمستغلات است تقدیم میشود

رئیس - لایحه راجع بمستغلات بکمیسون مالیه و دیگری بکمیسون بودجه فرستاده میشود .

وزیر پست و تلگراف - بطوری که

خاطر محترم آقایان نمایندگان مستحضر است چندی قبل يك اقدامی از طرف خزانه داری راجع بفروش بعضی از قراولخانه ها قعی اعلان فروش بعضی از قراولخانه ها شد و این مسئله چون مخالف با قانون اساسی بود این بود که هم از طرف مجلس شورای ملی تمراض شد و هم از طرف دولت اقدام شد و آن عمل توقیف شد بعد متعاقب این اقدام خزانه داری همچو مقتضی شد که يك لایحه از طرف وزارت مالیه بمجلس شورای ملی تقدیم شود که مسئله فروش صورت قانونی پیدا کند -

چند روز قبل که این پیشنهاد از طرف وزارت مالیه بهیئت وزراء آمد بنده خواهش کردم چند روزی تأمل کنند تا نظریاتی که از وزارت قوائد عامه دارم منضم بعد تقدیم مجلس شورای ملی شود چون بواسطه این نظریات لازم بود با بعضی از وزارتخانه های دیگر داخل مذاکره شوم و نظریات آنها را هم جلب کرده باشیم باین جهت لازم دانستم امروز بطور اختصار اینجا شفاهاً عرض کنم تا بعد بطور ابروت کتباً تقدیم مجلس شورای ملی بنمایم و آن اینست که يك عده قراولخانه هائی در این شهر است که پیش از این عده است است که در این لایحه ذکر شده است اینجا فقط شش قراولخانه ذکر شده است در صورتی که تقریباً ۴۴ یا ۴۵ قراولخانه در شهر طهران موجود حالا یکی کمتر یا یکی بیشتر مطلبی نیست بعد از روی صحت معلوم خواهد شد و این قراولخانه ها در آن موقعی که در شهر طهران بنا شده و ساخته شده است برای يك مصرفی بوده و بعقیده بنده در آنموقع خیلی لازم بوده است شهر طهران دارای این قراولخانه ها باشد امروز هم برای اینکه در این قراول خانه ها قراولی یا سربازی نیست دلیل نمیشود که وجود این قراولخانه ها در طهران لازم نیست و تصور میکنم برای حوایج يك یا بتخت و يك شهر بزرگی مثل طهران وجود این قراولخانه ها زیاد نباشد مثلاً وزارت معارف ممکن است لازم بدانند که در اغلب محلات مکتب خانه هائی داشته باشد این يك مجلسی است که مال دولت است و دولت تعمیر میکند میدهد بوزارت معارف و وزارت معارف از آنها استفاده میکند یا خود وزارت پست و تلگراف ممکن است برای تسهیلات کار مردم جاهای کوچکی برای پست یا تلگراف یا تلفن دایر کند که مردم مجبور نباشند از محلات دور تلگرافشانرا بیاورند

از مرکز مخابره کنند و یا ممکن است بعقیده بنده به درد وزارت داخله هم بخورد یعنی بدرد وزارت عدلیه بخورد و آنها را برای صلحها لازم بدانند یا برای پست پلیس لازم باشد اینها کارهائی است